

LATVIJAS STATISTIĀKU ASOCIĀCIJAS

Informatīvais biļetens Nr 13 (2010.g.)

OFICIĀLI

Valdes pārskats par LSA darbu 2009.gadā

Pēteris Zvidriņš, LSA prezidents, akadēmiķis

Pārskata gadā kopš iepriekšējās pilnsapulces ir pagājis tieši gads. Šajā laikā noturētas četras valdes sēdes, kurās izskatīti aktuālie Asociācijas (biedrības) darba jautājumi. Tradicionāli, ka vairāki valdes locekļi bija aktīvi, it īpaši I.Vanags, J. Karaškēvica, J.Krūmiņš, B.Sloka, A.Žigure, J.Lapiņš, turpretim daži bija pasīvi un valdes darbā praktiski nepiedalījās.

Aizvadītajā gadā Latvijas statistikai apritēja 90 gadu, tāpēc CSP organizēja svētku pasākumu Daugavas muzejā 29.augustā, kurā aktīvu dalību ņēma arī LSA. Pašai Asociācijai apritēja 10 gadi un tā organizēja svinīgo pasākumu ar četrām lasījuma tēmām. Tāpat valdes sēdēs vairākkārt tika apspriests jautājums par LSA mājas lapas sagatavošanu. Uz LSA pilnsapulci atkal ir sagatavots biļetens, kura izveidē īpaši nopelni ir Pēterim Veģim un Edmundam Vaskim.

Tradicionāli, gan valdes sēdēs, gan arī visā Asociācijas darbībā zināma vērība tika veltīta, lai turpinātos tematiskie lasījumi par aktuāliem statistikas teorijas un prakses jautājumiem, kā arī tās saskares jomām. Pašreizējās valdes četros darbības gados lasījumos prezentētas tādas tēmas kā statistika par ES valstīm, dzīves kvalitātes indekss, tautsaimniecības attīstības mērīšana, statistisks pārskats par veselības aprūpi Latvijā, investīcijas kā Latvijas ekonomikas izaugsmes faktors. Par tematiskajiem lasījumiem informācija nosūtīta Centrālās statistikas pārvaldes un Latvijas augstskolu darbiniekiem un doktorantiem.

Pārskata periodā 2009./2010.gadā ir notikuši šādi tematiskie lasījumi:

- ◆ 27.04.2009 – Kopā ar Latvijas Banku rīkota ekskursija pa Apmeklētāju centru "Naudas pasaule" un tai sekojošs lasījums "**Latvijas Bankas darbs statistikas jomā**", A.Caune, 32 dalībnieki;
- ◆ 19.10.2009 – LSA jubilejas lasījums: „**LSA – 10 gadi**”, P.Zvidriņš; „**Latvijas statistikai - 90**”, A.Žigure; „**Izaicinājums augstākai izglītībai**”, J.Krūmiņš; „**Statistika atmiņās**”, G.Baltiņš), 50 dalībnieki;
- ◆ 18.01.2010 – Diskusija "**Statistika un ekonometrija – saskares jomas un attīstības jautājumi**", Diskusiju uzsāka J.Krūmiņš un L.Bandeviča, 30 dalībnieki.

Pavisam kopš tematisko lasījumu uzsākšanas 2000.gada novembra notikuši 45 lasījumi, bet kopš pašreizējās valdes ievēlēšanas - 12.

LSA biedru skaits Asociācijas izveidošanas laikā 1999.gadā bija 82, bet pēdējos gados tas svārstās ap 100. Tiesa, daļa biedru nav piedalījusies LSA pasākumos un nav maksājuši biedra maksas. Asociācijas biedru skaitā nelielā pārsvarā ir sievietes. Biedru sastāvs turpina novecot, un tikai apmēram ceturtdaļa no tiem ir jaunāki par 45 gadiem, bet trešdaļai no biedriem ir 60 un vairāk gadu. Jaunāka gadagājuma biedru iesaistīšana Asociācijas darbā ir aktuāls uzdevums. Pavājinājusies matemātiskās statistikas pārstāvniecība Asociācijas darbā, tomēr pēdējā gadā palielinājies biedru skaits no šīs statistikas nozares.

Centrālā statistikas pārvalde (CSP) Asociācijas valdes locekles Aijas Žigures vadībā pārskata periodā turpināja pildīt savus galvenos uzdevumus – nodrošināt iekšzemes un ārvalstu datu lietotājus ar savlaicīgu, precīzu, pilnīgu, viegli saprotamu un starptautiski salīdzināmu statistisko informāciju par Latvijas ekonomiskajām, demogrāfiskajām, sociālajām un vides parādībām un procesiem, izmantojot mūsdienīgus IT risinājumus un labāko pieredzi šajā jomā.

CSP ir izpildījusi visus Valsts statistiskās informācijas programmā 2009.gadam paredzētos darbus. 2009.gada CSP pārraudzībā bija 51 aktīvi granta projekts, pārskata gadā pabeigti 17 projekti. Publicēti 40 statistiskie izdevumi, 182 preses ziņojumi un interneta datu bāzēs – 18,6 miljoni statistisko rādītāju. Sadarbībā ar *Eurostat* sekmīgi darbojas CSP izveidotais Eiropas statistisko datu lietotāju atbalsta centrs Latvijā. Atskaites periodā turpinājās darbs pie 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas un lauksaimniecības produkcijas ražošanas metožu apsekojuma sagatavošanas, kā arī tautas skaitīšanas (2011.g.) organizatorisko jautājumu risināšanas. CSP pabeigusi 2009.gada Iedzīvotāju dzīves apstākļu un ienākumu (EU-SILC) apsekojuma lauku darbus.

Pārskata periodā tika turpināti agrākā Latvijas Statistikas institūta uzsāktie konjunktūras pētījumi, CSP ir vienīgā organizācija valstī, kas tos veic. Konjunktūras apsekojumi Latvijā aptver rūpniecību, būvniecību, mazumtirdzniecību, pakalpojumu sektoru un investīciju sfēru. Apsekojumi notiek atbilstoši ES kopīgajai saskaņotajai kvalitatīvo apsekojumu programmai. Konjunktūras aptaujās uzņēmumu vadītāji aptaujas anketās sniedz pašvērtējumu par uzņēmuma saimnieciskās darbības stāvokli, tā izmaiņām, tagadnes un nākotnes attīstības tendencēm. 2009.gadā pastāvīgā vietējo pašvaldību pašvērtējuma apsekojuma ietvaros tika veikta kārtējā – jau ceturkā – vietējo pašvaldību vadītāju aptauja.

Neskatoties uz Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūras reorganizāciju ar 2009.gada 1.oktobri, Valsts statistiskās informācijas programmā paredzētajās jomās savus uzdevumus Aģentūra izpildīja. LSA valdes locekles Jautrītes Karaškēvicas vadībā turpinājās sadarbība ar starptautiskām organizācijām, tai skaitā Pasaules veselības organizāciju, *Eurostat* un citām, kā rezultātā liels masīvs veselības statistikas datu ir pieejami dažādās starptautiskās datu bāzēs.

Latvijas Universitātē Statistikas un demogrāfijas katedrā valdes locekļu Intas Ciemiņas un Pētera Zvidriņa vadībā sekmīgi turpinājās 3 LZP pētniecisko projektu izpilde par valsts iedzīvotāju dzīves kvalitāti, novecošanos un depopulāciju. Pētniecisko darbu turpināja arī matemātiķi – statistiķi.

Ventspils Augstskolas pētnieku kolektīvs ir turpinājis darbu pie uzņēmējdarbības vides kompleksas vērtēšanas problēmām Latvijā reģionālā aspektā.

Dažas tēmas izpilda arī RTU mācībspēki.

Turpinās LSA biedru līdzdalība starptautiskajā sadarbībā. Tāpat kā iepriekšējos gados īpaši aktīvi bija J.Lapiņš, J.Karaškēvica, J.Krūmiņš, B.Sloka, A.Šostaks, U.Ušackis, J.Vucāns, I.Vanags, A.Žigure u.c. Valdes loceklis Jānis Lapiņš kā oficiālais Latvijas pārstāvis darbojas Starptautiskajā Apsekojumu Statistiķu asociācijā. Valdes loceklis Juris Krūmiņš vadīja Latvijas Augstskolu profesoru asociāciju, valdes locekle Gaida Pettere - Latvijas Aktuāru asociāciju, valdes locekle Signe Bāliņa – Latvijas Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju asociāciju.

Aktuāls ir jautājums par augsti kvalificētu speciālistu sagatavošanu. Turpinās studiju programma "matemātiķis-statistiķis" LU Fizikas un matemātikas fakultātē. Studenti statistiku apgūst arī LU sociālo zinātņu bakalaura, maģistra un doktora studiju programmās, tomēr nesen tika pieņemts lēmums turpmāk bakalaura un maģistra līmenī statistikas virzienu slēgt nepietiekama studentu skaita dēļ. Būtu gan svarīgi panākt, lai tiktu izstrādāti promocijas darbi statistikā. Lielākai daļai studentu noslēguma darbos (bakalaura, kvalifikācijas, maģistra un promocijas darbos) tiek izmantotas statistiskās metodes un statistikas datu bāzes, un šo darbu izstrādes laikā notiek studentu intensīvas konsultācijas arī pie Asociācijas biedriem.

Statistikas kursi ir obligāti augstskolu studiju programmās. Tāpēc daži Asociācijas biedri strādā pie mācību līdzekļu sagatavošanas, tomēr pēdējos gados mācību grāmatas nav izdotas. Toties samērā prāvs ir zinātnisko publikāciju skaits, t.sk. krājums „Statistikas zinātnisko pētījumu rezultāti 2009“, „Latvijas veselības aprūpes statistikas gadagrāmata“, „Demogrāfiskā attīstība Latvijas reģionos“ u.c.

Kā katru gadu, arī pārskata gadā tika organizēta ekskursija – šoreiz uz Ziemeļvidzemi un Dienvidigauniju.

Jaunajai LSA valdei būtu jāpanāk LSA mājas lapas izveidi jau tuvākajā laikā, lielāka vērība būtu jāveltī statistiskās terminoloģijas pilnveidošanai, Statistikas profesijas standarta izstrādei, kā arī starptautiskās sadarbības attīstīšanai Baltijas reģionā.

Pārskats apstiprināts LSA valdes sēdē 2010.g. 15.martā.

AKTUĀLI

2010.gada lauksaimniecības skaitīšana

Anita Raubena, CSP Lauksaimniecības un vides statistikas departamenta direktora vietniece

Lauksaimniecības skaitīšanas ir valsts mēroga pasākumi, kas dod iespēju iegūt visplašāko informāciju lauksaimniecībā notiekošo procesu analīzei un veidot attīstības projektus nākotnei.

Pirmās brīvvalsts laikā Latvijā tika veiktas sešas lauksaimniecības skaitīšanas: 1920.gadā (reizē ar pirmo tautas skaitīšanu), 1923.gadā, 1929.gadā, 1935.gadā (vispārīgā sējumu un mājlopu skaitīšana), 1937.gadā, 1939.gadā - vispārīgā lauksaimniecības skaitīšana – visplašākā, kuras datus pilnībā neapkopoja, jo darbu pārtrauca karš.

Pēckara gados, Latvijai atrodoties PSRS sastāvā, atsevišķi tika organizētas lauksaimniecības kultūru sējumu skaitīšanas, mājlopu skaitīšanas un augļu dārzu skaitīšanas.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1166/2008 (2008.gada 19.novembris), kas attiecas uz lauku saimniecību struktūras apsekojumiem un lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojumu un ar ko atceļ Padomes Regulu (EEK) Nr. 571/88 II nodaļas 6.panta 1.punkts nosaka, ka dalībvalstis 2010., 2013. un 2016.gadā veic apsekojumus par lauku saimniecību struktūru. Minētā panta 2.punkts nosaka, ka Lauku saimniecību struktūras apsekojums 2010.gadā ir jāveic skaitīšanas veidā. Šī prasība ir saistoša arī Latvijai kā ES dalībvalstij un ir juridiskais pamats 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas un lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojuma veikšanai Latvijā.

Lauksaimniecības skaitīšana ir jāveic ik pēc desmit gadiem, lai nodrošinātu statistiskās informācijas lietotājus (valsts institūcijas, zinātnes iestādes, mācību iestādes, nevalstiskās organizācijas un sabiedrību) ar aptverošu informāciju par situāciju lauksaimniecībā. Lauksaimniecības skaitīšanā iegūtie rezultāti tiks izmantoti situācijas analīzei Latvijā, kā arī turpmākās Kopējās lauksaimniecības politikas plānošanai un īstenošanai, jo īpaši saistībā ar lauksaimniecisko darbību dažādību, lai argumentētu lauksaimniecības prakses ietekmi uz vidi, lauksaimniecības produktu kvalitāti un drošību, kā arī nodrošinātu salīdzināmu informāciju par lauksaimnieciskajām darbībām attiecīgajā ģeogrāfiskajā teritorijā un visā Kopienā.

Lauksaimniecības skaitīšanas informācija ir nepieciešama, lai objektīvi pamatotu jauno tiešo maksājumu finansējuma pārdales kritēriju noteikšanu Latvijai sarunās ar Eiropas Komisiju par tiešo maksājumu izlīdzināšanu.

Iepriekšējā lauksaimniecības skaitīšana Latvijā tika veikta 2001.gadā, atbilstoši ES likumdošanas prasībām, jo tajā laikā Latvija un Latvijas statistika, gatavojoties iestāties ES, pakāpeniski ieviesa savā praksē ES likumdošanas aktu prasības.

2008.gadā CSP uzsāka gatavošanos lauksaimniecības skaitīšanai - izveidoja starpinstitūciju darba grupu par lauksaimniecības skaitīšanas organizāciju, kuras sastāvā ietilpst pārstāvji no Ekonomikas ministrijas, Zemkopības ministrijas, Valsts Agrārās ekonomikas institūta, Lauku atbalsta dienesta, Lauksaimniecības datu centra un Valsts Augu aizsardzības dienesta.

Sadarbībā ar nozaru speciālistiem ir izstrādātas lauksaimniecības skaitīšanas un lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojuma veidlapas, kuras ir apstiprinātas Ministru kabinetā,

kā arī Informatīvais materiāls, kurš ietver rādītāju definīcijas un skaidrojumus, lauksaimniecības skaitīšanā iesaistītajam personālam. Izstrādājot skaitīšanas veidlapas, ir ņemtas vērā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1166/2008 prasības un vietējo statistikas datu lietotāju vajadzības.

Lai varētu kvalitatīvi atjaunot bāzi lauksaimniecības skaitīšanas saimniecību atlasei, apjomīgs darbs tika ieguldīts Statistiskā lauku saimniecību reģistra informācijas aktualizēšanā, izmantojot administratīvo datu avotu informāciju un telefonintervijas. Šis darbs tika veikts 2009.gada 2.pusē un 2010.gada sākumā.

Lauksaimniecības skaitīšanā paredzēts aptaujāt 90 tūkst. lauku saimniecības, bet lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojumam ir izveidota apakšizlase, kuras apjoms ir 20 tūkst. lauku saimniecības.

Lauksaimniecības skaitīšanā tiks iegūta sekojoša informācija par lauku saimniecībām:

- vispārīgā informācija par lauku saimniecību, tās īpašnieku un vadītāju;
- zemes izmantošanu;
- lauksaimniecības dzīvnieku skaitu;
- bioloģiskās lauksaimniecības sistēmām;
- izmantotajām lauksaimniecības būvēm un saimniecības tehnisko aprīkojumu (ieskaitot iekārtas atjaunojamās enerģijas ražošanai);
- nodarbinātajiem lauksaimniecībā;
- citām saimnieciskās darbības aktivitātēm.

Lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojuma mērķis ir iegūt agro-vidi raksturojošu informāciju saimniecībās:

- pielietotās augsnes apstrādes metodes un veiktie augsnes auglības saglabāšanas pasākumi;
- informācija par dzīvnieku novietnēm un kūtsmēsļu krātuvēm;
- pielietotās laistīšanas metodes saimniecībā.

Lai samazinātu respondentu noslodzi, lauksaimniecības skaitīšanā ir paredzēts daļu informācijas iegūt no administratīvajām datu bāzēm: Lauksaimniecības datu centra Mājdzīvnieku reģistra un Lauku atbalsta dienesta (LAD) Integritās administrēšanas un kontroles sistēmas.

Ministru kabinets ar 2009.gada 11.decembra rīkojumu Nr. 843 "Par lauksaimniecības skaitīšanu 2010.gadā" uzdod Centrālajai statistikas pārvaldei nodrošināt lauksaimniecības skaitīšanas organizēšanu 2010.gadā. MK rīkojums nosaka arī, ka Zemkopības ministrijai lauksaimniecības skaitīšanas ietvaros 2010.gadā jānodrošina informācijas ieguve no 50 tūkstošiem lauku saimniecību atbilstoši Ekonomikas ministrijas (CSP) noteiktajai metodoloģijai un termiņiem. Uz šī rīkojuma pamata ir parakstīta CSP, EM un ZM starpresoru vienošanās par 2010.gada Lauksaimniecības skaitīšanu un lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojumu un tā tehnisko nodrošinājumu.

Ierobežoto finanšu resursu dēļ, CSP ir vienojusies ar LAD par iespēju 2010.gada aprīlī - maijā izmantot LAD Reģionālo lauksaimniecības pārvalžu (RLP) un sektoru telpas, lai CSP intervētāji intervētu atbalsta saņēmējus, kuri šajā laikā iesniegs platību maksājumu pieteikums. Šie intervētāji veiks tūlītēju iegūto datu ievadu portatīvajos datoros.

Vienlaicīgi aprīlī un maijā Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) konsultāciju biroju personāls uzsāks informācijas iegūvi lauksaimniecības skaitīšanas vajadzībām no lauksaimniekiem, kuri vērsīsies pie konsultantiem, ar lūgumu palīdzēt aizpildīt pieteikumu formas.

Jūnijā tiks veikta saimniecību sarakstu pārskatīšana, apkopojot informāciju par saimniecībām, no kurām jau ir iegūta informācija un no kurām tā vēl jāiegūst. Informācijas ieguvei no atlikušajām saimniecībām tiks piesaistīti LLKC konsultāciju biroju darbinieki, kuri veiks saimniecību apsekošanu jūlijā un augustā, veicot tūlītēju datu ievadu portatīvajos datoros.

Informācija no mazākajām saimniecībām ir paredzēts iegūt ar telefoninterviju palīdzību, aptaujājot tās no 1.jūlija līdz 15.septembrim, ko veiks CSP telefoninterviju centrs.

Vienlaicīgi no jūlija līdz septembra vidum lauku saimniecībām būs iespēja elektroniski iesniegt lauksaimniecības skaitīšanas informāciju.

Iegūtās informācijas kontrole, analīze, administratīvo datu avotu informācijas integrēšana un kopsavilkumu sagatavošana turpināsies līdz 2011.gada beigām.

Pirmo skaitīšanas norises un rezultātu īsu provizorisko aprakstu preseai paredzēts sniegt 2010.gada decembrī. Galīgos 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultātus ir paredzēts publicēt 2011.gada beigās publikācijā „2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultāti”, kā arī CSP mājas lapā.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1166/2008 prasībām, līdz 2012.gada 31.martam CSP ir jāpagatavo un jānosūta *Eurostat* lauksaimniecības skaitīšanas un lauksaimnieciskās ražošanas metožu apsekojuma individuālo datu masīvs, kā arī Nacionālais metodoloģiskais ziņojums.

Gatavošanās 2011.gada tautas skaitīšanai

Pēteris Veģis, CSP Sociālās statistikas departamenta direktora vietnieks

2009.gadā Centrālā statistikas pārvalde turpināja jau 2007.gadā uzsākto gatavošanos kārtējai tautas skaitīšanai.

Aizvadītajā gadā tika izstrādāti grozījumi Tautas skaitīšanas likumā, kurus Saeima trešajā, galīgajā lasījumā pieņēma pagājušā gada septembrī. Šo grozījumu galvenais mērķis ir novērst Likumā esošās nepilnības, kas saistītas ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas par iedzīvotāju un mājoķļu skaitīšanu metodoloģisko prasību izpildi, jo mainījušās mājoķļu uzskaites prasības, kā arī paaugstinājušās prasības attiecībā uz datu konfidencialitāti un kvalitāti.

Samazināta tautas skaitīšanas programma saglabājot pamatā tikai obligātos jautājumus atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas “Par iedzīvotāju un mājoķļa skaitīšanu” prasībām, kā arī paredzot, ka no obligātajiem jautājumiem veidlapā var netikt iekļauti jautājumi, par kuriem atbildes var iegūt administratīvajos reģistros, ņemot vērā šo datu pieejamību un kvalitāti.

Tautas skaitīšanas tāmē pārskatītas datortehnikas iegādes un programmatūras izstrādes izmaksas, telpu īres izmaksas, darba samaksa atbilstoši 2009.gada reālajām izmaksām.

2009.g. rudenī tika sagatavots un novembrī Ministru kabinetā tika izskatīts Informatīvais ziņojums par 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanu un 2011.gada tautas skaitīšanu. Lēmums par tautas skaitīšanas finansējumu 2011.g. netika pieņemts. CSP sagatavoja vēstuli Eurostat ar lūgumu atļaut pārcelt tautas skaitīšanu uz 2012. vai 2013.g., bet atbildes vēstulē šāda iespēja tika noliegta uzsverot, ka 2011.g. skaitīšanai ir augsta prioritāte un to jāorganizē visās ES dalībvalstīs vienā gadā, jo dati ir steidzami nepieciešami turpmākās politikas veidošanai ņemot vērā iedzīvotāju novecošanos, migrāciju, kā arī ekonomisko situāciju (krīzi). Ministru kabinets jautājumu par tautas skaitīšanas 2011.g. budžetu atkārtoti izskatīja šī gada februārī un tika pieņemts lēmums, ka Finanšu ministrijai ir jārezervē 2011.gada budžetā tautas skaitīšanai nepieciešamie finanšu līdzekļi.

Aizvadītajā gadā tika veikta pašvaldību aptauja par graustiem, nojauktajām un nodegušajām ēkām, kuras vēl joprojām iekļautas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā, kā arī tika veikta mājoķļu reģistra un adrešu reģistra salīdzinoša analīze. Šie pasākumi palīdzēs turpmākajā darbā ar administratīvajiem datiem skaitīšanas vajadzībām.

Ir izstrādāta Ģeogrāfiskās Informācijas Sistēma "Apsekojumu iecirkņu plānošanas sistēma" automātiskai tautas skaitīšanas iecirkņu izveidošanai.

Tā kā tautas skaitīšanā daļu informācijas paredzēts iegūt apkopojot administratīvo reģistru (Iedzīvotāju reģistra, Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas, Valsts adrešu reģistra) datus, kā arī pastāvīgo iedzīvotāju skaita precizēšanai un imputācijām paredzēts izmantot

arī citus administratīvo datu avotus 2009. gada laikā tika noslēgtas vairākas starpresoru vienošanās ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi un Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūru, tika uzsāktas pārrunas arī ar citām valsts iestādēm, lai noteiktu datu iegūšanas iespējas.

2009.gada laikā tika sagatavota tautas skaitīšanas mājokļa un personas anketas datora versija un tika uzsākts darbs pie interneta versijas veidošanas. 2009.gadā tika izstrādāta arī tautas skaitītāja rokasgrāmata.

2009.gada 4.ceturksnī tika uzsākta “Integrētās datu savākšanas sistēmas” izstrāde, kurai jānodrošina tautas skaitīšanas datu apkopošana.

2009.gada septembrī tika sagatavots preses izlaidums “Par kārtējās 2011.gada tautas skaitīšanas sagatavošanas gaitu”.

Lai labāk sagatavotos tautas skaitīšanai 2009.gadā tika organizēta arī starptautiskā sadarbība. 2009.gadā CSP eksperti aktīvi piedalījās Eiropas Parlamenta un Padomes regulas par iedzīvotāju un mājokļu skaitīšanām papildinošo Eiropas Komisijas ieviešanas regulu projektu apspriešanā. Tautas skaitīšanas daļas pārstāvis 2009.gada oktobrī piedalījās ANO un *Eurostat* seminārā un ekspertu sanāsmē Ženēvā, Šveicē. Tautas skaitīšanas daļas pārstāvis piedalījās MPHASIS projekta gala seminārā par bezpajumtnieku uzskaites problēmām un to atrisināšanas veidiem. CSP eksperti 2009.gada novembra sākumā piedalījās 13. Baltijas valstu tautas skaitīšanas seminārā, kuru Viļņā organizēja Lietuvas statistikas eksperti, pieaicinot arī ekspertus no Luksemburgas, Polijas un Spānijas.

Šogad Ministru kabinetā jāapstiprina saīsinātā Tautas skaitīšanas programma, kā arī tautas skaitīšanas anketas. Jūnijā paredzēts pabeigt “Integrēto datu savākšanas sistēmas” izstrādi, kura tiks izmantota gan tautas skaitīšanā, gan lauksaimniecības skaitīšanā, gan arī vēlāk sociālās statistikas apsekojumu datu apkopošanā. Lai pārbaudītu tautas skaitīšanas metodoloģiju un tehnoloģiju, šī gada septembrī paredzēts organizēt izmēģinājuma skaitīšanu. Jau šajā gadā tiks uzsāktas vairākas iepirkuma procedūras saistībā ar preču un pakalpojumu iepirkumiem 2011.gada tautas skaitīšanas vajadzībām. Kā galvenos starptautiskās sadarbības virzienus jāmin līdzdalību ANO un *Eurostat* darba grupu sanāsmēs, kā arī Baltijas valstu tautas skaitīšanas seminārā, kurš paredzēts šī gada nogalē Latvijā.

REORGANIZĀCIJA

Veselības aprūpes sistēmas reorganizācija 2009.gadā: ieguvumi un zaudējumi

Jautrīte Karaškēvica, RSU privātdocente, medicīnas zinātņu doktore

2009.gadā Veselības ministrija veica nozīmīgas izmaiņas nozares pārvaldē, slimnīcu tīklā un ģimenes ārstu finansēšanas modelī. Tika likvidētas veselības ministra pārraudzībā esošās četras valsts aģentūras, izveidotas 4 veselības nozari administrējošas tiešās pārvaldes iestādes, kuras nepieciešamas veselības nozares pamatfunkciju veikšanai. Likvidējot 327 štata vietas, tika panākta budžeta līdzekļu ekonomija un izdevumu samazinājums 3,4 miljonu latu apmērā.

Ekonomiskā situācija ienesa savas korekcijas arī ministrijas struktūrā. Veselības ministrijā ar 15. septembri tika izveidota jauna, vienkāršāka struktūra, samazinot departamentu skaitu no 11 uz 4. No pārvaldes reformas ietaupītie līdzekļi – 400 tūkstoši latu - tika novirzīti aptuveni 200 endoprotezēšanas operāciju veikšanai.

Ar 2009.gada 1.septembri likvidēta Sabiedrības veselības aģentūra, kuras funkcijas sadalītas starp Veselības ministriju, Veselības inspekciju, Latvijas Infektoloģijas centru, Katastrofu medicīnas centru un Veselības ekonomikas centru. Savukārt ar 1.oktobri likvidēta Veselības

statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūra un Medicīnas profesionālās izglītības centrs, to funkcijas sadalot starp Veselības ekonomikas centru un Veselības inspekciju. Strukturālajām reformām tika pakļauta arī Latvijas Medicīnas bibliotēka, kura pievienota Rīgas Stradiņa universitātei un Veselības obligātā apdrošināšanas valsts aģentūra, kura pārveidota par Veselības norēķinu centru, kas nodarbojas tikai ar līgumu slēgšanu par veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu, ar ievērojami mazāku darbinieku skaitu. Ar 1.oktobri apvienota Tuberkulozes un plaušu slimību valsts aģentūra ar Latvijas Infektoloģijas centru. Visu šo pārmaiņu rezultātā ievērojami pieaugusi Veselības inspekcijas un Latvijas infektoloģijas centra loma.

Reorganizēts stacionāru tīkls. No 2009.gada 1.aprīļa vairs netiek apmaksāti stacionārie pakalpojumi 13 mazajos lauku veselības aprūpes centros un slimnīcās (*Aucē, Aknīstē, Ādažos, Dagdā, Ērgļos, Kārsavā, Olainē, Saulkrastos, Slokā, Varakļānos, Viesītē, Viļānos, Viļakā*). Šīs slimnīcas turpina sniegt tikai ambulatoro palīdzību un tajās ir pieejamas ārstu konsultācijas, izmeklējumi, rentģenu izmeklējumi, dienas stacionāra pakalpojumi, kā arī daļa šo slimnīcu, kuras piedalījās atlasē, sniedz medicīnisko aprūpi mājās. Arī ģimenes ārstu prakses, kuras atrodas šajās 13 slimnīcās turpina savu darbību.

Visas likvidētās slimnīcas ir pašvaldību īpašums. Mazo slimnīcu pārprofilēšanai par veselības aprūpes centriem ir ieguldīti ievērojami līdzekļi jau no 2004.gada, kad tika pieņemts lēmums par Latvijas slimnīcu tālākās attīstības iespējām. Šim mērķim tika novirzīti Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļi un valsts budžeta finansējums. Līdzekļu saņemšanai iestādes savulaik gatavoja projektus tālākai attīstībai - ambulatoras iestādes statusā. Par šiem līdzekļiem tika renovētas telpas ģimenes ārstu praksēm un dienas stacionāru darbībai, nomainītas ventilācijas iekārtas, tehniskās komunikācijas un cits nepieciešamais aprīkojums, lai iestādes varētu sniegt atbilstošu aprūpi tuvākās apkārtnes iedzīvotājiem. Šo ieguldījumu mērķis bija saglabāt šajās vietās aprīkotus un mājīgus veselības aprūpes centrus, kuros iedzīvotājiem saņemt nepieciešamos izmeklējumus, kur pieņem ģimenes ārsti, speciālisti un strādā dienas stacionārs.

Ir virkne slimnīcu, kurās no 1.septembra vairs netiek **nodrošināta diennakts neatliekamā medicīniskā palīdzība**, tā vietā nodrošināts finansējums 24 stundu ambulatorajam neatliekamās palīdzības punktam, kuros pacienti var saņemt palīdzību traumū un slimību paasinājumu gadījumos. Šādi diennakts ambulatorie neatliekamās palīdzības punkti tika nodrošināti 9 slimnīcās - Aizkraukles, Bauskas, Limbažu, Ludzas, Priekules, Rīgas rajona slimnīcā Siguldā, kā arī Saldus medicīnas centrā, Smiltenes Sarkanā Krusta un Talsu slimnīcās. Šajās slimnīcās tika nodrošināta vismaz viena vai divu ārstu un pārējā medicīnas personāla konsultācijas un aprūpe visu diennakti gan traumū, gan dažādu hronisko slimību paasinājuma gadījumā, kad nav nepieciešama ārstēšanās slimnīcā.

2009.gada sākumā medicīnas eksperti diskutēja par slimnīcu skaitu un to nodrošinājumu. Latvijā bija 86 slimnīcas un sakarā ar finanšu krīzi visām finansējuma nepietika. Ekspertu viedoklis bija, ka būtu jā saglabā 6 lielas un 10 – 20 vidēji lielas slimnīcas, bet pārējās jāpārveido par tādām iestādēm, pēc kurām Latvijā ir liela nepieciešamība piemēram, sociālajām.

Reģionālo daudzprofilu slimnīcu ķirurgi uzskata, ka slimnīcu sadrumstalotība palielina pacientu risku un ārstēšanās izdevumus. Viņuprāt, pacientu risks ir mazāks, ja ārstēšana notiek pie mediķiem, kuri diendienā veic savas specialitātes operācijas, atšķirībā no mazajām slimnīcām, kurās operācijas notiek daudz retāk. Savukārt ārstēšanās izdevumi samazinās gan pacientam, gan valstij, jo ar progresīvām un attīstītām ārstēšanas metodēm pacientam ir īsāks slimnīcā uzturēšanās laiks un viņš var ātrāk atgriezties ikdienas dzīvē. Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas ķirurgijas klīnikas vadītājs pamatoja savu viedokli ar piemēru, „*ka mūsdienu ķirurgija nav zemstes medicīna, kur līdzēja žņaugis, nazis un asins nolaišana.*”

Veselības ministrija uzskata, ka Rīgā nākotnē varētu pietikt ar divām līdz trim daudzprofilu slimnīcām. Divas no tām varētu būt Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca un Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca, bet par trešo slimnīcu vēl būtu jālemj. Plānots, ka 2013.gadā valstī būs 24 slimnīcas, tai skaitā: 3 universitātes slimnīcas, 6 – reģionālās, 8 – lokālās un 7 – specializētās slimnīcas.

Tiekoties ar Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvjiem, veselības ministrijas pārstāvji uzsvēra, ka Latvijā slimnīcu gultu skaits sasniedz 17 233, kas ir divreiz vairāk nekā citur Eiropā, tāpēc jau 2009.gada laikā tas jāsamazina par 3 000 gultām, bet desmit gadu laikā slimnīcu gultu skaitu Latvijā plānots samazināt līdz 10 000 gultu. Attīstītajās Eiropas Savienības valstīs stacionārā aprūpe saņem 30%-40% no veselības aprūpes finansējuma, bet Latvijā tie ir 60%.

Reforma vēl nenozīmē, ka pārējās slimnīcas tiks slēgtas, taču plānots veidot slimnīcu apvienības, daļā slimnīcu atstājot dienas stacionārus un ambulatoros pakalpojumus. Ziņojumā par veselības aprūpes strukturālo reformu 2009.gada 15.septembrī ir lasāms, ka ar 2009.gada 1.septembri ir samazināts to ārstniecības iestāžu skaits, kas sniedz stacionāro veselības aprūpi no 59 slimnīcām līdz 43 slimnīcām. Ir skaidri noteikts to slimnīcu skaits, kuras sniedz diennakts neatliekamo medicīnisko palīdzību, tas ir, 20 no 43.

Pārējās slimnīcas nodrošina aprūpes pakalpojuma sniegšanu pacientiem un traumpunkta (*neatliekamās palīdzības punkta*) diennakts pakalpojumu sniegšanu pirmsslimnīcas etapā (*pacients netiek stacionēts, bet palīdzību iespējams saņemt pēc iespējas tuvāk pacienta dzīvesvietai*) vai specializēto stacionāro pakalpojumu sniegšanu (*piemēram, psihiatrijā*). Nodalot diennakts neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanu no aprūpes pakalpojumu sniegšanas tiek panākta valsts budžeta līdzekļu efektīvāka izlietošana, jo aprūpes slimnīcās nepieciešams mazāks to speciālistu skaits, kas dežūrē visu diennakti, kā arī medicīnisko tehnoloģiju pielietojums.

Ministrija uzskata, ka stacionāro ārstniecības iestāžu konsolidāciju un skaita samazināšanu ir nepieciešams veikt arī turpmāk, tomēr tas nebūtu darāms ļoti strauji. Pirms vēl lielākas ārstniecības iestāžu konsolidācijas būtu jāvērtē vai slimnīcu nodrošinājums ar cilvēkresursiem, tehnoloģijām ir pietiekams pacientu plūsmas pārņemšanai no citām slimnīcām. Nevar pieļaut *tā sauktā pudeles kakla efekta* izveidošanos, kad slimnīca nevar efektīvi aprūpēt lielu pacientu skaitu (*trūkst darbinieku, veidojas rindas uz izmeklējumiem*) un tā rezultātā rodas negatīvas sekas, piemēram pieaug ārstēšanas laiks.

Uz 2009.gada septembra sākumu pašvaldības bija pieteikušas veidot piecas slimnīcu apvienības, kuras uzsāka darbību pēc to reģistrācijas komercreģistrā. Proti, pieteikta Jēkabpils rajona centrālā slimnīcas un Līvānu slimnīcas apvienība, Cēsu rajona slimnīcas, Sarkanā Krusta Smiltenes slimnīcas, Limbažu slimnīcas un Rīgas rajona slimnīcas apvienība, Daugavpils reģionālās slimnīcas, Preiļu slimnīcas un Krāslavas slimnīcas apvienība, Vidzemes slimnīcas un Alūksnes slimnīcas apvienība un Ventspils slimnīcas un Talsu slimnīcas apvienība. Ierobežotā veselības aprūpes budžeta dēļ, slimnīcu apvienību veidošana ļauj racionāli izmantot ārstēšanai paredzētos finanšu līdzekļus. Tas ļauj apvienībām sadalīt sniegto pakalpojumu klāstu atbilstoši iestāžu tehnoloģiskajam un ārstu speciālistu nodrošinājumam, tādējādi nodrošinot pacientiem nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus iespējami augstākajā kvalitātē. Paredzēts, ka katra apvienībā ietilpstošā slimnīca varēs pretendēt uz finansējuma apmēru līdz 500 tūkstošiem latu.

Izmaiņas skārušas arī ambulatoro dienestu. Ar 2009.gada 1.martu 63 ārstniecības iestādes nodrošina iedzīvotājiem medicīnisko aprūpi mājās. Kurzemes reģionā ir noslēgti 6 līgumi, Latgales reģionā – 7, Rīgā un Rīgas reģionā – 8, Vidzemes reģionā – 37, bet Zemgales reģionā – 5 līgumi.. Medicīniskā aprūpe mājās ir māsu vai ārsta palīgu (feldšeru) sniegtā veselības aprūpe pacientiem to dzīvesvietā. Tā tiek sniegta gadījumos, kad pacientiem nav nepieciešams atrasties slimnīcā ārstu un māsu diennakts uzraudzībā, bet medicīnisku indikāciju dēļ, piemēram, būtiski kustību ierobežojumi, pacients nav spējīgs nokļūt pie ģimenes ārsta vai cita speciālista. Ja pacients sava veselības stāvokļa dēļ nevar ierasties uz kādām procedūrām ārstniecības iestādē, viņam tiks nodrošināta valsts finansēta aprūpe mājās. Medicīnisko aprūpi mājās pacienti var saņemt atbilstoši 2006.gada 19.decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 1046. „Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība” noteiktajām medicīniskām diagnozēm. Pacientu veselības stāvokli un atbilstību kādai no šīm diagnozēm izvērtē ģimenes vai ārstējošais ārsts. Medicīnisko aprūpi mājās varēs saņemt šādas slimnieku kategorijas:

- guloši pacienti ar ļaundabīgiem audzējiem;
- pacienti ar psihiskiem traucējumiem;

- pacienti ar izgulējumiem;
- pacienti ar cerebrālo trieku un citiem paralītiskajiem sindromiem;
- pacienti, kuriem nepieciešama respiratora terapija;
- pacienti ar kustību traucējumiem pie konkrētām diagnozēm, piemēram, pie multiplās sklerozes, insulta un citām diagnozēm.

Lai pacients saņemtu veselības aprūpes pakalpojumus mājas apstākļos, ģimenes ārstam vai ārstējošajam ārstam ir jāpamato šāda nepieciešamība. Proti, ārsts, izvērtējot pacienta veselības stāvokli, lemj par aprūpes nepieciešamību mājās un tās prognozējamo ilgumu. Pēc dažādām ķirurģiskām manipulācijām mājas aprūpe ilgst līdz piecām kalendārajām dienām, ja nav medicīnisko indikāciju tās veikšanai ilgāk. Ja nepieciešams aprūpi turpināt, vajadzīgs ģimenes ārsta norīkojums. Ja aprūpes pakalpojums nepieciešams ilgāk par mēnesi, tad medicīnas māsa iesniedz ģimenes ārstam aprūpes rezultātus, un ārsts pēc pacienta apmeklējuma sniedz atzinumu – turpināt vai pārtraukt mājas aprūpi. Pacientam par šo pakalpojumu nekas nav jāmaksā, vien jāiegādājas nepieciešamie medikamenti un medicīnas preces, piemēram, šļirces, pārsienamie materiāli.

Mājas aprūpe ir ne tikai kvalificēta medicīnas aprūpe cilvēkiem pēc atgriešanās no slimnīcas, bet arī ļoti būtisks sociāls un psiholoģisks atbalsts. Domājot par nākotnes izredzēm, tā ir arī iespēja nodrošināt darbu māsiņām. Mājas aprūpi slimnīcas galvenokārt uztic medmāsām, kas uz darbu slimnīcā dodas no tālākām pašvaldībām un var sniegt palīdzību plašākam pacientu lokam rajonā. Piemēram, SIA "Preiļu slimnīca" dienā apkalpo vidēji 2-3 pacientus, šim nolūkam ir sagatavotas vismaz 10 medmāsas, no kurām aktīvi darbojas tikai 3–4, jo nav noslogojuma. Aprēķini liecina, ka viena māsiņa dienā varētu sniegt mājas aprūpi vismaz 10 pacientiem, turklāt šādu pacientu nav mazums, jo mājas aprūpe pienākas arī pēcinsulta pacientiem, kuru ir daudz. Cilvēku pasivitāti var skaidrot ar neuzticēšanos visam jaunajam, bet galvenais – ar bailēm, ka viņiem par to būs jāmaksā.

Izmaiņas skārušas arī primārās veselības aprūpes tīklu. Tiek veidots pediatru prakšu tīkls, kā paralēla struktūra ģimenes ārstu institūcijai. Pediatru, kas ir vieni no tiešās pieejamības speciālistiem (pieejami kā konsultanti bez ģimenes ārsta nosūtījuma), specifiskās zināšanas un kvalifikācija nav apstrīdama bērnu sarežģītu veselības stāvokļu novērtēšanā un ārstēšanā. Tomēr primārā veselības aprūpē ir nepieciešama visaptveroša, nepārtraukta un labi koordinēta pacienta, ģimenes un sabiedrības veselības aprūpes sistēma, kas arī savās izmaksās ir sabiedrībai pieejama. Uzmanību saista arī tas, ka nav ievērota konsekvence un pēctecība saistībā ar iepriekš realizēto veselības aprūpes reformu, kura ir realizēta par Pasaules Bankas aizdoto naudu un kuru Latvijas valsts vēl nav atdevusi. Kopš 1990.gadu vidus Latvija sāka reformas, nosakot, ka primārā veselības aprūpe ir valsts veselības sistēmas pamats, prioritāte un pirmais veselības aprūpes posms, ar ko pacients saskaras. Primārās veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas centrālā persona ir ģimenes ārsts. Primārajā veselības aprūpē Latvijā ietilpst ģimenes ārsts, ārsta palīgs, māsa, vecmāte, zobārsts, zobārsta asistents, zobārsta māsa un higiēnists. Eiropas valstis paplašina un nostiprina primārās veselības aprūpes komandu un tajā, bez ģimenes ārsta, mērķtiecīgi tiek iekļauti mājas aprūpētāji, sociālie darbinieki, farmaceiti, psihologi, - tādējādi turpinot nostiprināt ideju, ka primārā veselības aprūpe ir komanda un tās centrā ir pacients, kura paša un viņa ģimenes locekļu problēmas risina ģimenes ārsts.

Tādējādi jāsecina, ka Veselības ministrijas jaunā iecere veicinās padomju laika primārās veselības aprūpes modeļa atdzimšanu.

Veselības ministrijai no 2009.gada 1.oktobra ir pieejami līdzekļi trūcīgo pacientu atbalstam, lai viņi varētu saņemt nepieciešamo veselības aprūpi. Šo līdzekļu piešķiršanas lietderību Sociālās drošības tīkla stratēģijas realizēšanai atbalstījusi arī Pasaules Banka. Līdz ar to no 1.oktobra trūcīgajiem pacientiem vairs nav jāmaksā pacientu iemaksas, tai skaitā arī 15 latu līdzmaksājums par vienā ārstēšanās reizē veiktajām ķirurģiskajām operācijām. Turklāt rasta iespēja, ka, saņemot ārstēšanos dienas stacionārā, trūcīgie pacienti bez maksas pirms vai pēc ārstēšanās var uzturēties ārstniecības iestāžu izveidotajās „viesnīcās”.

2009.gadā veiktās veselības aprūpes sistēmas reformas **ieguvumi**, manuprāt, **ir** sekojoši :

1. ievērojami samazināts stacionāro pakalpojumu sniedzēju skaits, priekšroku dodot lētākiem veselības aprūpes pakalpojumiem;
2. izveidota mājas aprūpe;
3. rajonos izveidota ambulatorā neatliekamā medicīniskā palīdzība.

Reformas **zaudējumi**:

1. reformas veiktas steigā, bez pietiekama skaidrojuma, kādēļ ir lieli medicīniskā personāla cilvēkresursu zaudējumi;
2. reformējot iestāžu tīklu, bieži ņemtas vērā tikai veselības ministres personīgās ambīcijas un partijas intereses, kurām neseko uz pierādījumiem balstīta statistika;
3. paralēla pediatriiskā dienesta attīstība veicina atgriešanos pie padomju laika ambulatorā dienesta modeļa, kas ir pretrunā ar ģimenes ārsta institūcijas veidošanas filozofiju.

LATVIJAS STATISTIKAI - 90

Latvijas Statistikas 90 gadu jubilejas svinības bildēs

Ja svinam, tad no sirds ...

... un deļojam ar prieku

Sadziedāšanās iet pilnā sparā

Dižķibeli uz sārtu!

Uz tikšanos nākošajā jubilejā!

ASOCIĀCIJAI 10 GADI

Latvijas Statistiķu asociācijas jubilejas lasījums: „LSA – 10 gadi” bildēs

A. Žīgure: statistika ir ieguvusi otro elpu un sen vairs nav bārenīte.

G. Baltiņš: arī statistika “padomju” laikos varēja daudz ko pastāstīt par notiekošo un nenovēršamo krahu.

ASOCIĀCIJA CEĻO

CEĻOJUMS UZ ZIEMEĻVIDZEMI UN DIENVIDIGAUNIJU 2009.GADA 8.-9.AUGUSTS

<p><i>Sestdiena, 8. augusts:</i> <i>Rīga – Cēsis – Rūjiena – Ķoņi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Saimniecība <i>Rakši</i>, • Rūjienas apskate, • Šinšillu audzētava <i>Līgotnēs</i>, • Maiznīca <i>Liepkalni</i>, • Jēču dabas taka, • Ķoņu dzirnavas ar nakšņošanu. 	<p><i>Svētdiena, 9. augusts:</i> <i>Ķoņi – Vīlande – Peltsamā – Kilingi Nomme – Ainaži – Rīga</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tagaperes</i> pils apskate, • <i>Vīlandes</i> vecpilsēta, • <i>Peltsamā</i> – Igaunijas vīnu un rožu galvaspilsēta, • Mini zoo <i>Kilingi Nomme</i>
---	--

Draugos ar šinšillu

Arī kamieļi Latvijā vairs nav retums

Ķoņu dzirnavās joprojām vilna pārtop dzijās

No respondentiem šāda rumakā mugurā nevarētu vien
atkauties! Ja nu izmēģinātu Tautas skaitīšanā?

Pa Rīgā ražoto tiltiņu uz Vīlandes pilsdrupām

Kopbilde

Paldies fotogrāfiju autoriem!

Latvijas Statistiķu asociācijas juridiskā adrese ir Lāčplēša ielā 1, Rīgā, LV-1301.

Tālruni: 67366880, fakss 67830137, e-pasts: Ilmars.Vanags@csb.gov.lv

Ar LSA statūtiem un citiem ar asociāciju saistītiem materiāliem var iepazīties vai saņemt to kopiju *LSA telpās*.

Jūs varat raksfīt biļetena veidotājiem un mēs centīsimies atbildēt šā biļetena slejās.

Mūsu adrese:

Pēteris Veģis, 159. kab., Lāčplēša ielā 1, Rīga, LV-1301.